

Nikola Skledar

Filozofijske, religijske i društvene teme (rasprave i osvrti)

Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 2005, str. 247

Knjiga *Filozofijske, religijske i društvene teme: rasprave i osvrti*, uglednoga i našega vodećeg sociokulturnog i filozofijskog antropologa, prof. dr. Nikole Skledara, na neki način predstavlja sintetični presjek njegova znanstvenog rada. Riječ je o radovima koji su, raznim povodima, nastajali kroz duže vremensko razdoblje. Radi se o filozofijskim oglecima i kritičkim osvrtima na odabrane knjige i zbornike o naslovom naznačenim temama.

Knjiga se sastoji od predgovora i četiriju glavnih poglavlja s potpoglavljima. Iako su tematski raznolika, poglavlja predstavljaju jednu logički strukturiranu cjelinu koja se problematski otvara.

Prvi dio, *Filozofija i društveni život*, obuhvaća vrlo važnu, izazovnu i svagda aktualnu filozofijsku tematiku, njezine temeljne probleme, a to je pitanje odnosa filozofije i znanosti, filozofije i religije, suvremenoga odgoja / obrazovanja i filozofijske antropologije, ali i vrijednosne dileme u suvremenom društvenom i političkom životu. Sva su ova pitanja razmatrana u stalnom izvornom, teorijskom (theoria) i filozofijskoantropologijskom diskursu. Drugi dio, *Filozofija i društveno-humanistička znanost*, podijeljen je na dva potpoglavlja: *Filozofija i Društveno-humanistička znanost*. Naime, nasuprot američkoj pozitivističkoj klasifikaciji znanosti, koja ih strogo dijeli na društvene i humanističke, autor zastupa stav, teorijski utemeljen i opetovano obrazložen u ovoj knjizi, da su sociologija i sociokulturna antropologija jedinstvena znanost o čovjeku, o njegovoj društvenosti i kulturi, pa su one »jednako humanističke kao i društvene!« Ovaj je stav njegova fundamentalna teorijska pozicija, koja se, kao metodološka »nit vodilja«, provlači kroz cijelu knjigu. Ta je autorova pozicija, uostalom, dosljedno izgrađivana i potkrijepljena brojnim vlastitim znanstvenim radovima i knjigama o ovoj problematici. Vrijedno je istaknuti da je upravo začuđujući raspon tema koje obrađuje prof. Skledar, a nije manje impresivan i siguran kritički diskurs kojim se kroza njih kreće. Autor se, s istinskom intelektualnom strašću, suočava sa značajnim djelima koja obrađuju temeljna ontologijska, etička i bioetička, estetička, filozofijskopovijesna, socijalnofilozofijska i antropologijska pitanja, ali ne da bi ih tek korektno prikazao, nego s dubokim misaonim angažmanom ulazi u kritički, filozofijski

razgovor (dia-logos), stalno preispitujući predmetne teme kao, uostalom, i vlastito stajalište. A upravo je to odlika istinskoga (teorijskog) filozofijskog pristupa: »razvijanje« predmeta mišljenja, razvijanje je i vlastitog teorijskoga (duhovnog) stava, kao i njegova ponovna »ugradnja« u sljedeće teorijske (duhovne) i znanstvene izazove. Čini se da drugačiji teorijski pristup i nije moguć, želi li se osvjetliti najteži znanstveni i filozofijski »predmet obrade«, a to je »fenomen čovjek« u njegovim najrazličitijim dimenzijama i aspektima. Taj širok heuristički, hermeneutički, holistički metodološki stav, najvažnija je pretpostavka koja je autoru omogućila da izgradi, može se slobodno reći, jednu originalnu koncepciju u hrvatskoj sociokulturnoj i filozofijskoj antropologiji. Teme (ujedno i podnaslovi) koje se obrađuju u ovom poglavlju jesu: Filozofija u novom ključu S. Langer; Filozofija društvenih znanosti K. Achama; Rad i bog V. Sutlića; Sofistika kao istina privida; Od sofista do Nietzschea Ž. Škuljevića; Od ontologije do filozofije povijesti L. Veľjak; New Age i Moderna B. Despot; Umjetnost i povijesni svijet V. Mikecina.

Ovo potpoglavlje tematizira eminentno filozofijsku problematiku, dok drugi dio zahvaća teme društvene i humanističke znanosti u svoj raznolikosti njihovih tema i problema: metodoloških, kulturoloških, etičkih, disciplinarnih itd.: Zanat sociologa R. Supeka; Uvod u sociologiju sporta Z. Žugića; Bioetika i ekologija I. Cifrića; Izvori individualnosti T. Švoba; Deset dijaloga o povijesti F. Petrića; Kultura i povijest S. Čolić; Uvod u znanost o kulturi E. Kalea; Antropologija kao kritika kulture G. E. Marcusa i M. J. Fischera; Drugi i sličan M. Segalen (ur.). Treće poglavlje, *Religija i religiologija*, obrađuje teško i izazovno područje fenomena religije, u svim raznolikim očitovanjima, a time i izazovima teorijskoj i znanstvenoj misli u susretu s brojnim njezinim dimenzijama i značenjima: metafizičkim, moralnim, psihičkim i društvenim, kao i s različitim teorijskim pristupima: filozofijskim, teologijskim, sociologijskim i psihologijskim, pa i »transdisciplinarnoj, religiologijskoj sintezi«.

Autor je i sam, u brojnim svojim prijašnjim radovima, pokazao da je vrstan poznavatelj religijskog fenomena (kao sociolog, antropolog i filozof religije), pa je otuda i mogao suvereno i kompetentno problematizirati ovo iznimno teško i složeno teorijsko područje. I u ovom poglavlju ulazi u kritički dijalog s brojnim autorima i teorijskim stajalištima: Sociologija religije G. Menschinga; O djelokrugu i dometu Feuerbachove kritike religije D. Berlota; Filozofsko-teološki dijalog s Marxom T. Vereša; Religija i društvo (Zbornik); Camilo Torres – kršćanin u službi revolucije M. Oršolića; Izazov alternativnih teologija I. Maštruka; Crkva u latinskoj Americi I. Mlivončića; Znati i verovati Đ. Šušnjića; Drama ateizacije E. Čimića; Od krize religije k religiji krize S. Vrcana; Ateizam kao povijesni humanizam E. Čimića; Religija i kriza N. Dugandžije; Sveto i svjetovno E. Čimića; O religiji i ateizmu D. Đorđevića; Budućnost religije J. Jukića; New Age i kršćanstvo S. Jambreka; Život i vjera W. W. Meisnera. Četvrto poglavlje *Društvo i politika* odnosi se na problematizaciju, sa stajališta socijalne filozofije, sociologije i politologije, kao i interdisciplinarno, pitanja: slobode, demokracije, pluralizma, poretka, države. U tom su poglavlju radovi: Industrijska demokratija (zbornik); Hegel i država E. Weila; Poredak i sloboda Lj. Tadića; Političko društvo i politička mitologija A.

Krešića; Politika kao sudbina E. Ćimića; Te vjetrenjače P. Matvejevića; Demokracija u pluralnim društvima A. Lipjhart; Razgovorom prema životu S. Bašića.

U tematski vrlo raznolikoj knjizi moguće je, ipak, razlučiti i neka njezina temeljna obilježja i vrijednosti. *Prvo*, riječ je kako o kontinuitetu i teorijskom razvoju samoga autora, nekoj vrsti intelektualne autobiografije, tako i o jednom apartnom svjedočenju vremena, njegovih »duhovnih situacija i kretanja«. Dakle, u tom aktivnom i stvaralačkom svjedočenju, prisutnome kroz nekoliko desetljeća, vidimo posebnu vrijednost ovoga rada. *Druga* je vrijednost problematske i filozofijske provenijencije: stalna filozofska upitanost i napor mišljenja o upravo začuđujuće velikom broju misaonih izazova, s kojima se autor odvažno i s istinskom misaonom strašću suočava. *Treće* je autorova istinska zauzetost za jedan humaniji svijet, koji čovjeku otvara njegove najbolje ljudske mogućnosti. To svjedoči kako o autorovu znanstvenom, tako još i više, ako se to uopće smije dijeliti, o njegovu ljudskom habitusu. *Četvrta* vrijednost, koja »prirodno« proishodi iz prethodnih, autorova je izgradnja vlastitog i originalnog onto-antropologijskog i povijesno-društvenog shvaćanja čovjeka i njegovih najtežih egzistencijalnih pitanja. On u tome potpuno uspijeva i to ga zasigurno svrstava u prvi red filozofijsko-antropologijskih i sociokulturnih pisaca u nas.

Sumirajući sve, Nikola Skledar, ugledan filozofijski i socioantropologijski pisac i teoretičar (dosada objavio četnaest knjiga) u ovoj knjizi, jasno i teorijski precizno, problematizira cijeli niz pitanja i tema sociokulturne i filozofijske antropologije, ali dijagnostičira i suvremeno stanje ovih disciplina, kako bi otklonio brojne nedoumice i teorijske stranputice. Utoliko je i cijela njegova teorijska impostacija propedeutičkog karaktera: »*plaidoyer* za nužnu povezanost i suradnju suvremene sociokulturne antropologije s filozofijom!«

Skledarova knjiga je istovremeno teorijski (i duhovni) presjek (pregled) jednoga razdoblja u hrvatskoj teorijskoj i znanstvenoj misli, pa je kao takva istodobno i prvorazredan intelektualni prinos filozofijskom, znanstvenom i kulturnom području u najširem smislu.

Po analitičnosti i jasnoći izvođenja teza, sintetičnosti i teorijskoj imaginaciji, kritičkom diskursu, filozofijsko-antropologijskoj erudiciji, jasnom i čitkom stilu, ovaj je rad iznimno i vrijedno znanstveno djelo, ali će raznolikošću i zanimljivošću svojih kulturoloških tema, isto tako, bez dvojbe privući i pozornost šire čitalačke publike.

Riječju, radi se o vrijednom dobitku kako za znanost i filozofiju tako i za našu kulturu u najširem smislu.

Mladen Labus

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska